ורב ענן. דהוה מספקא ליה בהי הדרי ובהי לא הדרי הך ברייתא דלריך גט שיחרור לא הוה שמיעא ליה ומהא דאמר שמואל אינה מכורה לא הוה מצי דממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דלמא מעות שנתן לוקח למוכר מתנה הן ביד מוכר ואיכא בין רב לשמואל הך דפריסת לעיל [יא] **ומעות חוזרין.** דאדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם פקדון ולשמואל גמר ונתן לשם מתנה: **דקנסה לנוקח.** גבי מוכר עבדו בחוצה לארץ דאמרי' לא הדרי זביני ויולא עבד לחירות ומפסיד לוקח: **ליקנסיה למוכר.** שיהו מעות חוזרין [יב] ויוציאו מוכר לחירות: **לאו עכברא גנב.** עכבר הגונב ומניח בחור אם לא היה לו חור להניח בו לא היה גונב הלכך חורא [יג] וקא גניב ליה ה"ג אם לא היה מוצא לוקח לא היה מוכרו: **חורא מנא ליה.** החור מאין לו הגניבה: **דאיתא לאיסורא.** דהיינו לוקח שהעבד אצלו: [יד] **נכד ליה דמיה.** פי' דמי הגיר קמ"ל: **אלא יאמר.** מוכר הבא לפדותה לסוף שתי שנים הבא לפני מליאה פירות כדרך שהנחתי לפניך כשמכרתיה לך: **במספר שני תבואות.** משמע כל תבואות [טו] שבשתי שנים מדהוה ליה למיכתב מספר שנים או מספר תבואות דהוי משמע שתי תבואות: **מתני' אינו מחשב.** המוכר כשבא לגאלה אינא עם הראשון ומחשב כמה שנים היו משמכרה לו עד שנת היובל ומחשב כמה מגיע מן המנה לכל שנה ולפי אותו חשבון יכנה לו לוקח לכל שנה ושנה שאכלה והמותר יחזיר לו: **[לאיש] אשר מכר לו.** והשיב את העודף לאיש וגו' בגואל שהה ממכרו כתיב: **לאיש אשר נפותה.** ובגמ' פריך מנלן דדרשינן לקולא לידרוש לחומרא: **לא ימכור.** שהה רחוקה שיש לו כדי לגאול זו שהיא קרובה לו. בגמרא [ע"ב] מפרש מנלן: **ולא יוסר.** מעות כדי לגאלה: **מוסר בכולן.** המקדיש שדהו מותר למכור שהה אחרת או לנות כדי לגאלה וגואל לחלקין אם אינו מספיק לגאול את כולה יגאל חציה וכשיוכל יגאלנה כולה: **גמ' והשביחה.** מאליה: **העודף שבידו.** הנשאר בידו מן הדמים שקיבל לאחר שיכה לו הלוקח חשבון המגיע לכל שנה שאכלה: **הכסיפה.** נתקלקלה ופחתו דמיה: **שבקרקע.** עודף שהקרקע שוה יותר על מה שמגיע לחשבון שמנכה לו הלוקח לשנים שאכלה דהאי עודף איכא למדרש [יז] להכי ולהכי: **מאי ביניהו.** בין רבי לר' דוסתאי מ"מ בין למר בין למר לקולא לחומרא: **לגון דאייקר וזל ואייקר.** שמכרה לו במאתים [יח] ומכרה ראשון לשני במנה ונתייקרה ביד השני ועמדה על מאתים. לרבי דאמר לאיש אשר בתוכה לא יהיב מאתים דאי מאתן עודף שבידו הא מאתן שקיל מקמא ואי אמרת עודף שבקרקע הא מאתן שויא: **גאולה גאולה.** כתיב הכא (ויקרא כה) ומלא כדי גאולתו וכתיב בעבד עברי (שם) גאולה תהיה לו: **אלא ממנה.** כשבא לפדות עצמו מחשב כמה שנים משעה שנמכר (עד שנת היובל) ומחשב כמה מגיע מאותו מנה לכל שנה ושנה ואם עברו שתים או שלש שנים יכנה לו אדונו לפי חשבון המגיע לכל שנה כדכתיב [שם] כימי שכיר יהיה עמו: **כפי שניו.** משמע כפי שנים שעמד בהן כלומר לפי מה שהוא שוה באותה שעה: **אין לי וכו'.** דהאי קרא בנמכר לעובד כוכבים כתיב כדכתיב (שם) וכי תשיג יד גר ותושב וכו': **שכיר שכיר.** כתיב הכא (שם) כימי שכיר יהיה עמו וכתיב בנמכר לישראל (דכתיב טו) כי משנה שכר שכיר עבדך וגו': הריני

ורב ענן [ב]ברייתא לא שמיעא ליה [ג] ודשמואל ממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דלמא אינה מכורה ומעות מתנה מידי דהוה אמקדש אחותו דאיתמר [ד] המקדש אחותו רב אמר מעות חוזרין ושמואל אמר [א]מעות מתנה **א"ל אביי לרב יוסף** [ב]מאי חזית דקנסינן ליה ללוקח נקנסיה למוכר אמר ליה [ד]לאו עכברא גנב אלא חורא גנב אי לאו עכברא חורא מנא ליה מסתברא היכא דאיתיה לאיסורא קנסינן: היתה שנת שדפון כו': השתא הובירה עולה לו נרה מיבעיא נרה איצטריך ליה סלקא דעתך אמינא אמרינן ליה הב ליה [ה] דמיה ולימסק קמ"ל: רבי אליעזר אומר מכרה לו כו': תניא ר"א [ו]אומר מנין שאם מכרה לו לפני ראש השנה מליאה פירות שלא יאמר לו הנח לפני בדרך שהנחתי לפניך תלמוד לומר [1]במספר שני תבואות ימכר לך פעמים שאדם [2]אוכל שלש תבואות בשתי שנים: **מתני'** [ז] [3]מכרה לראשון במנה [ג] ומכר ראשון לשני במאתים אינו מחשב אלא עם הראשון שנאמר [2][לאיש] אשר מכר לו מכרה לראשון במאתים [ד] ומכר הראשון לשני במנה אינו מחשב אלא עם האחרון שנאמר [ה] וחשב את שני ממכרו והשיב את העודף לאיש (אשר מכר לו) לאיש אשר [ו] בתוכו [ד]לא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב ברעה ויגאל ביפה ולא ילוה ויגאל ולא [ה]יגאל לחצאין ובהקדש [ו]מותר בכולן זה חומר בהדיוט מבהקדש: **גמ'** תנו רבנן מכרה לראשון במנה ומכרה [ז] ראשון לשני במאתים מנין שאינו מחשב אלא עם הראשון ת"ל [לאיש] אשר מכר לו מכרה לראשון במאתים ומכר הראשון לשני במנה מנין שאין [ח] מחשבין אלא עם השני ת"ל לאיש [לאיש] אשר [ט] בתוכו דברי רבי רבי דוסתאי בן יהודה אומר מכרה לו במנה [י]והשביחה ועמדה על מאתים מנין שאינו מחשב אלא במנה שנאמר והשיב את העודף העודף שבידו מכרה לו במאתים והכסיפה ועמדה על מנה מנין שאין מחשבין אלא במנה שנאמר והשיב את העודף שבקרקע מאי ביניהו דאייקר וזל ואייקר וממאי דלקולא דלמא לחומרא לא ס"ד דגמר

[3]גאולה [4]גאולה מעבד עברי והתם מגלן דתניא [ו]נמכר במנה [ח]והשביח ועמד על מאתים מנין שאין מחשבין אלא ממנה שנאמר [5]מכספ מקנתו נמכר במאתים והכסיף ועמד על מנה מנין שאין מחשבין אלא ממנה שנאמר [6]כפי שניו ואין לי אלא עבד עברי [י] הנמכר לעובד כוכבים שנגאל וידו על העליונה נמכר לישראל מנין ת"ל [7]שכיר [8]שכיר לגזירה שוה אמר אביי הריני

אבודין ממי [איכא] בין רב לשמואל איכא ביניהו מי שמיט לוקח וקלן אילנות שהו בה לרב דאמר מכורה [היא] שדה הדרא בעינא ואילנות דקן קן לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה הדרי אילנות ואע"ג דלוקח לא שקיל זוזי מי נמי כגון שמכר עמה מטלטלין והחזיק הלוקח בקרקעות ולא משך המטלטלין דקיימא לן נכסים שאין להן אחריות נקנים עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה ואין לריך משיכה לרב דאמר מכורה [ויולאה] שדה הדרא ומטלטלי מיקנו לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה לא מיקנו מטלטלי דחזקה דקרקע לא הוי חזקה עכ"ל רש"י ולפי האי שפרש"י יט) כ) דאמר במכור חוזר לבעליו מיד מ"מ מיקנו מטלטלין בהדייהו מקשין העולם מהאיא דפ"ק דב"מ (דף יא.) מעשה בר"ג וזקנים שהיו באים בספינה אמר מעשר שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו כא) (ואיכא בתוספתא [ותני בסיפא] דנתקבלו שכר זה מזה וליתבי בהוא אתרא בתמתנה ע"מ להחזיר (או) ט) וליקני לו בחליפין דסודר אי נמי לישייליה ההוא אתרא ויקנה ליה בקנין סודר וי"ל דכל דבר החוזר לבעלים כגון מתנה ע"מ להחזיר מ"ג שאלה או שכירות בכולם לא מיקנו בחליפין משום דהוה כמו טובת הנאה דאמרינן (שם:) דאינה ממונא לקנות בחליפין ומש"ה הוצרך שיתקבלו מעות זה מזה י):

דלמא אינה מכורה ומעות מתנה מידי דהוה אמקדש אחותו. ומיהו לפי האמת שהוכחנו דמעות חוזרים אמרי' דלא דמי למקדש אחותו לפי שאדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם מתנה אבל במוכר שדהו בשנת היובל אין העולם בקיאין בכך ולא גמר לשום מתנה: **לא** ימכור ברחוק ויגאל בקרוב. ה"ס איפכא דלא אלא אורחא דמילתא נקט: **איכא** ביניייהו דאייקר וזל ואייקר.

ה"ס דהוה מצי למימר דאייקר וזל בלוקח אחד בלבד דאילו לרבי דלא דייס העודף בין לאיש אשר מכר בין לאיש אשר בתוכה לריך לגואלה כפי המכר דהיינו ביוקר ולרבי דוסתאי ברבי יהודה אזלינן בתר העלוי שבקרקע וגאלת כפי העלוי אלא לפי דאיירי במתניתין בשני מוכרין ניחא ליה למיינקט נמי איכא ביניייהו בשני מוכרין: דתניא

יא א מיי' פ"ו מהלכות זכייה ומתנה הל' כ טוש"ע חו"מ סימן נ סעיף ב:
יב ב מיי' פ"ח מהלכות שמטה ויובל הל' ו:
יג ג מיי' שם הלכה טז:
יד ד מיי' שם הלכה יח:
טו ה מיי' שם הלכה יח:
טז ו מיי' פ"ה מהלכות ערכין הלכה כ:
יז ז מיי' פי"ח מהלכות שמטה ויובל הל' טז:
יח ח מיי' פ"ג מהלכות עבדים הלכה ט [טוש"ע יו"ד סי' לסז סעי' יד וגנג"ל]:

שינויי נוסחאות

א) ודשמואל נ"א ומדשמואל (שו"מ), ב) דמי נירה [ס"א כרביה] וליסק (שו"מ), ג) בתמה ומכרה הראשון לשני (שו"מ), ד) ומכרה הראשון (שו"מ), ה) מתינה ותשב כו' עד תיבות מכר לו בס"א אינו (שו"מ), ו) אשר בתוסה (שו"מ), ז) ומכרה הראשון לשני (שו"מ), ח) מחשב אלא (שו"מ), ט) בתוכה דברי (שו"מ), י) עבדי. ס"א בתמכר לעובד כוכבים וידו על התחתונה. והיא היא (שו"מ), יא) מעות חוזרין (שו"מ), יב) חוזרין ויוציאנו מוכר (שו"מ), יג) חורא קא גניב [ותיכא גנבא נמתקן] (שו"מ), יד) נוסף ג' דיבורי ס"י: אמרי' ליה. למוכר הבא לגאול שדהו: הב ליה דמי. שנתן הלוקח בנירה: וליסק. האי לוקח ראי לא יהיב דמי נירה לא ליסק קמ"ל (שו"מ), טו) ל"ק, טז) תבואות שיש בשתי שנים (שו"מ), יז) למדרש הכי והכי (שו"מ), יח) במאתים וזול ומכרה (שו"מ), יט) שפרש"י לרב דאמר דמכורה מוחז (שו"מ), כ) גי' ל"ק דלמ"ד דמכורה והוזר לבעליו מיד ואפ"ה מיקנו כו', כא) לו איכא בסיפא דנתקבלו שכר זה מזה ואמאי ליתבי ההוא (שו"מ),

שיטה מקובצת

אלא עם השני ת"ל לאיש. נ"ב מיתורא דלאיש קדריש דהוה מצי למכתב והשיב את העודף לאשר מכר לו. הרא"ש ז"ל: **דגמר גאולה גאולה מעבד עברי.** גלירון וא"ת כיון דגמרי' מעבד עברי מה צריכי הני קראי פשיטא דאזלינן לקולא, בשלמא לרבי דאיירי בתרי גברי בהא לא איירי בעבד עברי, אלא לרבי דוסתאי דאיירי בחד גברא היינו הך ומאי איצטריכו הני קראי, וי"ל דאי לאו הני קראי לא הוה גמרינן בגז"ש דאזלינן לקולא הכא כמו בעבד עברי שהרי כמה דברים יש בשדה אחוזה שאינן בעבד עברי ולא גמרינן להו בגז"ש אבל השתא דאיכא קראי דאיכא גז"ש. ל) (חסר כאן) (לשון רב"א) הרא"ש ז"ל: **תוס' ד"ה דלמא אינה מבורה כו' לשון מתנה.** גלירון. וליכא למימר הכל יודעים שאין מכר ביובל ונתן המעות לשם מתנה דהא רב הוא דאמר מכורה ויוצאה הלכך הוי מקח טעות ומעות חוזרין. הרא"ש ז"ל: **ד"ה איכא ביניהו דאייקר כו'.** נ"ב והרא"ש ז"ל כתב וז"ל איכא ביניייהו דאייקור וכו' באייקור וזול לחודיה הוי מצי לאשכוחי כגון דאייקור כלומר ג) שהיא יקרה כמו שהיתה שקנאה ומכרה לאחר במאתים וזול ועמדה על מנה, לרבי דוסתאי יתן עודף שבקרקע דהיינו מנה ורבי בין לאשר מכר בין לאיש אשר בתוכה הוי מאתים, ולא נהירא דלא מצי למימר הכי דתיקשי לך מאי בעי מאי ביניייהו טובא איכא ביניייהו דרבי לא איירי בהכסיפה אלא בשני לוקחים אבל בחד לוקח אפילו הכסיפה נותן כאשר מכר,

מסורת הש"ס

א) [שבת יט: וש"נ], ב) ב"מ מו: [גיטין מה. קדושין מו:], ג) [גיטין סז.], ד) [גיטין שם קדושין ט: ע"ש], ה) [תוס' רפ"ה ע"ש], ו) [תוס' פ"ה ה"נ], ז) קדושין כ. [כל הסוגיא ע"ש איזה שיטייס], ח) [דף כט: ד"ה וחלא], ט) עי' ל"ק, י) [וע' תוס' ב"מ יא: ד"ה ומקומו ותוס' קדושין כז. ד"ה ומקומו],

תורה אור השלם

1. בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְּבוּאֹת יִמְכֹּר לָךְ:
ויקרא כה טו
2. וְחִשַּׁב אֶת שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהֵשִׁיב אֶת הָעֹדֶף לָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר לוֹ וָשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ:
ויקרא כה כז
3. וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לּוֹ גֹּאֵל וְהִשִּׂיגָה יָדוֹ וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ: ויקרא כה כו
4. אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לּוֹ אֶחָד מֵאַחָיו יִגְאָלֻנּוּ:
ויקרא כה מח
5. אִם עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ:
ויקרא כה נא
6. וְאִם מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וְחִשַּׁב לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת גְּאֻלָּתוֹ:
ויקרא כה נב
7. וְחִשַּׁב עִם קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הַמִּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וְהָיָה כֶסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: ויקרא כה נ
8. לֹא יִקְשֶׁה בְעֵינֶךָ בְּשַׁלְּחֲךָ אֹתוֹ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֶה שְׂכַר שָׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבֵרֲכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: דברים טו יח

מוסף רש"י

מעות חוזרין. מעות של קידושין חוזרין, דאדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם פקדון (גיטין מה.). **אלא חוזרא גנב.** חור הכותל שהעכבר נכנס לתוכו וגילו מפני רודפיו (גיטין מה.) אלמלא חור שהעכבר מלגיע גניבתו שם לא היה גונב (קדושין נז:). **חורא מנא ליה.** מאין לו הגניבה (שם). שאין מחשבין. כשבא לגרע ולפדות את עצמו, אלא ממנה. כמה מגיע ממנה לכל שנה של שם שנים שתות מנה, וכמה מגרע לכל שנה שתות מנה, ואם נותרה שנה נותן לו שתות מנה, ולא אמרינן הרי השבח שנתקיימה הפעולה או החליף כח ועומד על מאתים, ממנה מאתים לפעולת שם שנים ויתן לו שלש מנה (קדושין ב.). **מכספ מקנתו.** משעת מקנתו יביא גאולתו (שם). **והכסיף.** נתקלקל (שם). **שאין מחשבין.** לו את השנים שעליו לעבוד, אלא ממנה. כלומר נמכר במנה. ולקמיה יליף מלי מזיא דדרים לה לגואלא ולא עכו"ם על התמונה כדאמרן (שם).

רבינו גרשום

[**ורב ענן.** דאמר ולא ידענא הי מינייהו הדרי לביני: **הא ברייתא** דצריך גט שחרור מרבו שני **לא שמיעא ליה: מדשמואל** נמי ליכא למשמע דהדרי זביני **דממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דלמא אינה מכורה ומעות מתנה** דלא הדרי. **מידי דהוה אמקדש אחותו דרב אמר מעות חוזרין.** דאין קדושין תופסין באחותו: **ושמואל אמר מעות מתנה.** דאדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לה לשום מתנה.] ואי קשיא [השתא כיון דאמרת לשמואל דמעות מתנה דלא הדרי ללוקח זוזי א"כ] מאי איכא בין רב לשמואל. איכא בינייהו אי שמיט לוקח ואכיל פירי לרב [דאמר מכורה] אינו משלם פירי ולשמואל [דאמר אינה מכורה] משלם [פירי]: [**מאי חזית דקנסינן ליה ללוקח שקנאו בחוצה לארץ** שמניחו לחירות ומאבד מעותיו: **ליקנסיה למוכר.** כל שמכרו לחוצה לארץ: **חורא גנב.** כלומר אותו שקונה גורם לזה שמוציאו לחוצה לארץ ומוכרו: **היכא דאיתיה לאיסורא.** שהוא ביד הלוקח ליה קנסינן הלכך קנסינן ליה ללוקח: **נרה מיבעיא.** דעולה לו מן המנין דהא כבר עבד בה מידי עבודה]: **נרה איצטריכא ליה.** דעולה לו **דבר"א** כיון דנרה ולא דרעה ולא נהנה ממנה הלוקח כלום **דאמרינן ליה** למוכר בשעה שפודה כיון שטרח [זה] בה שנרה והשביחה ולא נהנה ממנה **הב ליה** ללוקח דמי כרביה שחרשה והשביחה: **וליסק.** כלומר והחזר לו העודף הדמים שכנגד השנים שיש עוד עד היובל ודמי חרישתו ודמים שהשביחו ואח"כ יסתלק ויצא חוץ לשדה: **קמ"ל.** דלא יהיב ליה המוכר מידי שכר חרישה דאמר ליה כיון שהיתה ברשותך שהיתה יכול לזורעה וליקח תבואתה ולא עבדת את הוא דאספסת אנפשך וינכה לו המוכר שיגרע [לו] דמי אותן שתי שנים כאילו היו זרועות ואכל הלוקח תבואתן; [**מנין שלא יאמר לו.** המוכר ללוקח: **הנח לפני** השדה מליאה פירות בסוף שתי שנים שלא תיטול פירותיה **בדרך שהנחתיה** מליאה **לפניך** בשעה שמכרתיה לך: **ת"ל במספר שני תבואות ימכר לך.** כלומר כל התבואות שאפשר להיות בה משעת מכירה ועד סוף שתי שנים הן מכורות והן של לוקח: **מתני': מכרה** שדהו **לראשון במנה.** וחזר הלוקח ראשון **ומכרה לשני במאתים** כשהוא פודה אותה המוכר שהוא בעל השדה]: **אינו מחשב.** כדכתיב והשב את שדה **אלא עם הראשון.** למי שמכרה לו כדי להקל על הגואל ויפסיד [זה] הלוקח שני מנה אחד וכן **מכרה לראשון במאתים** וחזר הלוקח ומכרה לשני במנה אינו מחשב אותו שהיה בעל השדה כשבא לגאול אלא עם הלוקח אחרון; **שנאמר והשיב את העודף לאיש.** [**לאיש שבתוכה**] כלומר אותו שתפס השדה והאי דדרשינן לקרא הכי מפני שאנו רוצים להקל על הגואל. אבל בענין זה נחמיר על הגואל: **שלא ימכור ברחוק** [**ויגאול בקרוב.** כלומר שאם יש לו לגואל שדה אחת ברחוק ממנו אינו רשאי למכור אותו כדי לגאול באותן דמים שדה זו שהיא בקרוב לו שמכרה לשני במנה טעמא מאי. וכן לא ימכור ברע שדה רעה שיש לו כדי לגאול באותן דמים שדה יפה זו שמכרה לשני תבואות. וכן אינו רשאי לגאולה בחצאין אא"כ יתנו לו הדמים כולן בבת אחת]: **ובהקדש.** במקדיש שדהו בשעת היובל **מותר בכולן** למכור ברחוק ולגאול בקרוב [ולמכור] ברע ולגאול ביפה [לזה וגואל] ולגאול לחצאין ואע"ג דאמרינן לעיל אם אמר הריני נותן דבר שנה בשנה אין שומעין לו ה"מ דאין שומעין לו [לגואלה] ליתן סלע ופונדיון לכל שנה אבל אם נותן חצי הפדיון [ביחד] ולבסוף חצי האחר מותר והיינו דקאמר ובהקדש מותר לגאול לחצאין; **גמ': העודף שבידו.** כלומר העודף שביד המוכר שיש לו מן הדמים שנתן לו הלוקח; **והשביחה** [הוא מחזיר ללוקח] ולא השבח **שבקרקע.** כלומר דאזלינן לקולא; **מאי ביניהו.** [בין ר' דוסתאי ורבי] דהא תרווייהו מקילין גבי גואל: **איכא ביניהו דאייקר וזל ואייקר.** כלומר שמכרה לו במאתים והוזלה ובשעת פדיה הוקרה ושויא מאתים לר' דלא איירי בעודף שבידו ולא בעודף שבקרקע ולא בהכסיפה כלומר דאזלינן גבי גואל לקולא: [לטעמיה] אם מכרה במאתים והוזלה וחזרה ועמדה במאתים ואין שם אלא לוקח אחד אמרינן גואלה במאתים דהיינו לאשר מכר לו ולר' דוסתאי דאזיל בתר עודף דמחשב ליה בחשבון הזול: [ואית דאמר לר' דאזיל בתר קרקע הואיל ובשעת פדייה שוה כשעת מכר נותן לו מאתים כשעת המכר. למ"ה]. **ומאי דלקולא איכא לחומרא.** כלומר דקראי אפשר למידרשינהו [גבי גואל לקולא ואיכא למידרשינהו] לחומרא דאיכא למימר כי מכרה הראשון לשני במאתים מנין שאין מחשב אלא עם השני ת"ל לאיש אשר בתוכה דקאי אמכרה] ולראשון במאתים מנין שאין מחשב אלא עם הראשון ת"ל לאיש אשר מכר לו והיינו חומרא ומנ"ל דדרשינן [להו] לקולא: [**דגמר גאולה גאולה מעבד עברי.** כתיב כאן והשיג ידו ומצא כדי גאולתו וכתיב בעבד עברי לפיהן ישיב גאולתו: **מכספ מקנתו.** מנין שאין מחשב אלא ממנה שהוא גורע נמי דמי שני עבודתו ונותן מותר דמי השנים שיש עד שנת השביעית שנאמר מכסף מקנתו דמחשב כשעה שנמכר: **כפי שניו.** שהוא שוה עכשיו והני קראי משתעי בעבד עברי שנמכר לעובד כוכבים]: **שכיר שכיר לגז"ש.** כתיב הכא בנמכר לישראל כשכיר כתושב יהיה עמך וכתיב הכא בנמכר לעובד כוכבים כשכיר שנה בשנה:

ג) נלפה"ל כלומר שהיתה יקרה מאתים בעת שקנה ומכרה הראשון לאחר במאתים ואח"כ הוזל ועמדה על מנה ביד השני לר' דוסתאי וכו'.
ד) נלפה"ל דאיכא קראי ואיכא ג"ש ספיר גמרינן ג"ש להן מילתא דקלאי מפייני לג"ש.

דתניא כי טוב לו עמך. הכי איתא בכל הספרים וגרסה דלא גרסינן הכי דאין זה כי אם סיפור דברים של העבד כי אהבך ואת ביתך כי טוב לו עמך ואין זה ציווי אלא גרם כדאיתא בספיפרי כתוסב כשכיר יהיה עמך דהיינו ציווי: **כמה** קשה אבקה של שביעית. פירוש דהיינו סחורה דאין זה עיקר האיסור דעיקר האיסור הוא חריסה וזריעה ואם תאמר ומנלן דעל ידי סחורה בלבד קלקוליס אלו שמפרש כאן באין עליו דלמא על ידי חריסה וזריעה דוקא הס באים וי"ל דהיינו מדה כנגד מדה ע"י שמכר פירות שביעית הוא מוכר את אשר לו:

או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה. לפי שסופן של עבודות כוכבים ליעקר דריש הכי:

ואימא היכא דעבד תרתי ופיישי ד' כו'. פירש רש"י ולא בהכסיף והשביח משתעי מידי ול"ל דא"כ אין זה כי אם מפשטיה דקרא ובלא ייתור שמעינן ליה ומשמע דרב נחמן בר יצחק מיתורא קא מפיק לכן נראה לפרש ואימא היכא דעבד תרתי ופיישי ארבע ניתיב ליה ארבע מכסף מקנתו בין הכסיף בין השביח והיכא דעבד ארבע ופיישי ליה תרתי ניתיב ליה תרתי כפי שניו בין הכסיף בין השביח ולהכי אתא יתורא דקרא לעלוסא אחר הסמוך אזלינן:

תני

דקאמר לא הרגיש ומאי שנא הכא דקאמר לא באת לידו כדרב הונא[a] דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו ס"ד אלא אימא נעשית לו כהיתר [b] (לא באת לידו [c] לסוף שלוה ברבית שנאמר [5] וכי ימוך אחיך וגו' וכתיב אל תקח מאתו נשך ותרבית) [d] לא באת לידו [e] עד שמוכר את בתו שנאמר [6] וכי ימכור איש [את] בתו לאמה ואע"ג דבתו בהאי ענינא [f] ליתא ניחא לאיניש דליזבין ברתיה ולא ליזיף בריביתא דאילו התם מיגרעא ואזלא ואילו הכא קא מוספא ואזלא [g] לא באת לידו לסוף [h] שמוכר את עצמו שנאמר [7] כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך [i] לא לך אלא לגר שנאמר לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר לגר תושב [j] משפחת גר זה העובד כוכבים כשהוא אומר או לעקר [k] (משפחת גר) [l] זה הנמכר ונעשה [m] משרת לעבודת כוכבים עצמה א"ל הא אהדריה קרא [n] ותנא דבי רבי ישמעאל הואיל והלך [o] ומכר עצמו לעבודת כוכבים אידחה אבן אחר הנופל ת"ל [p] (8 גאולת עולם תהיה לו וביובל יצא) אימא גאולה תהיה לו דלא ליטמע בעובדי כוכבים ולעולם לענין פדיונו נחמיר [q] [r] אמר רב נחמן בר יצחק כתיב 9 אם עוד רבות בשנים וכתיב 10 אם מעט נשאר בשנים וכי יש שנים מרובות ויש שנים מועטות אלא נתרבה כספו מכסף מקנתו נתמעט כספו כפי שניו ואימא היכא דעבד תרתי ופיישי ארבעי ליתב ליה ארבע מכסף מקנתו והיכא דעבד ארבע ופיישי תרתי ליתב ליה תרתי כפי שניו א"כ נכתוב אם עוד רבות שנים מאי בשנים נתרבה כספו בשנים מכסף מקנתו נתמעט כספו בשנים כפי שניו אמר רב יוסף דרשינהו רב נחמן להני קראי כסיני: לא ימכור ברחוק כו': מנא הני מילי דת"ר [11] והשיגה ידו יד עצמו שלא ילוה ויגאל [s] ומצא פרט למצוי שלא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב ברע ויגאול ביפה כדי גאולתו כדי [t] גאולה הוא גואל ואינו גואל לחצאין למימרא דמצא השתא משמע ורמינהו 12 [u] ומצא [v] פרט לממציא עצמו מיכן אמר רבי אליעזר [w] אם משיצאה אבן מתחת ידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור אלמא מצא מידי דאיתיה מעיקרא משמע אמר רבא הכא מענינא דקרא והכא מענינא דקרא הכא [x] דומיא דהשיגה ידו מה השיגה ידו דהשתא אף מצא נמי דהשתא והכא [y] דומיא דיער מה יער מילתא דאיתיה מעיקרא אף מצא מילתא דאיתיה מעיקרא: ובהקדש כו': מנא ה"מ [z] דת"ר 13 ואם גאל יגאל [aa] מלמד שלוה וגואל וגואל לחצאין אר"ש מה טעם לפי שמצינו במוכר שדה אחוזה שיפה כחו [bb] שאם הגיע יובל ולא נגאלה חוזרת לבעלים ביובל הורע כחו [cc] שאינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין אבל מקדיש שדה אחוזה הואיל שהורע כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה [dd] יוצא לכהנים יפה כחו שלוה וגואל וגואל לחצאין

תני

יכמוך אחיך ומכר מאחוזתו: **ואם** גאל יגאל המקדיש וגו' מלמד שנוס. מאחר וגואל ואם ירצה יגאל לחצאין: **הורע** כחו. כדלמרן לעיל:

תני

---

[a] הריני כבן עזאי בשוקי טבריא אמר ליה ההוא מרבנן לאביי [b] איכא למידרשינהו לקולא ואיכא למידרשינהו לחומרא ממאי דלקולא אימא לחומרא לא סלקא דעתיך מדאקיל רחמנא גביה דתניא[c] [1] כי טוב לו עמך עמך עמך במאכל עמך במשתה שלא [2] תהא [3] אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי קרקע [4] מיכן אמרו[5] הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו אדרבה נחמיר עליה מדרבי יוסי ברבי חנינא [6] דאמר רבי יוסי בר' חנינא בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית לסוף מוכר את מטלטליו שנאמר בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו וכתיב [7] וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד לא הרגיש לסוף מוכר את שדותיו שנאמר [8] וכי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו לא באת לידו [9] לסוף מוכר את ביתו שנאמר [10] ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה מאי שנא התם דקאמר לא הרגיש ומאי שנא הכא דקאמר לא באת לידו כדרב הונא[11] דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו ס"ד אלא אימא נעשית לו כהיתר [12] (לא באת לידו [13] לסוף שלוה ברבית שנאמר [14] וכי ימוך אחיך וכתיב אל תקח מאתו נשך ותרבית) [15] לא באת לידו [16] עד שמוכר את בתו שנאמר [17] וכי ימכור איש [את] בתו לאמה ואע"ג דבתו בהאי ענינא [18] ליתא ניחא לאיניש דליזבין ברתיה ולא ליזיף בריביתא דאילו התם מיגרעא ואזלא ואילו הכא קא מוספא ואזלא [19] לא באת לידו לסוף [20] שמוכר את עצמו שנאמר [21] כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך [22] לא לך אלא לגר שנאמר לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר לגר תושב [23] משפחת גר זה העובד כוכבים כשהוא אומר או לעקר [24] (משפחת גר) [25] זה הנמכר ונעשה [26] משרת לעבודת כוכבים עצמה א"ל הא אהדריה קרא [27] ותנא דבי רבי ישמעאל הואיל והלך [28] ומכר עצמו לעבודת כוכבים אידחה אבן אחר הנופל ת"ל [29] (8 גאולת עולם תהיה לו וביובל יצא) אימא גאולה תהיה לו דלא ליטמע בעובדי כוכבים ולעולם לענין פדיונו נחמיר [30] [31] אמר רב נחמן בר יצחק כתיב 9 אם עוד רבות בשנים וכתיב 10 אם מעט נשאר בשנים וכי יש שנים מרובות ויש שנים מועטות אלא נתרבה כספו מכסף מקנתו נתמעט כספו כפי שניו ואימא היכא דעבד ארבע ופיישי תרתי ליתב ליה תרתי כפי שניו א"כ נכתוב אם עוד רבות שנים מאי בשנים נתרבה כספו בשנים מכסף מקנתו נתמעט כספו בשנים כפי שניו אמר רב יוסף דרשינהו רב נחמן להני קראי כסיני: לא ימכור ברחוק כו': מנא הני מילי דת"ר [32] והשיגה ידו יד עצמו שלא ילוה ויגאל [33] ומצא פרט למצוי שלא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב ברע ויגאול ביפה כדי גאולתו כדי [34] גאולה הוא גואל ואינו גואל לחצאין למימרא דמצא השתא משמע ורמינהו 12 [35] ומצא [36] פרט לממציא עצמו מיכן אמר רבי אליעזר [37] אם משיצאה אבן מתחת ידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור אלמא מצא מידי דאיתיה מעיקרא משמע אמר רבא הכא מענינא דקרא והכא מענינא דקרא הכא [38] דומיא דהשיגה ידו מה השיגה ידו דהשתא אף מצא נמי דהשתא והכא [39] דומיא דיער מה יער מילתא דאיתיה מעיקרא אף מצא מילתא דאיתיה מעיקרא: ובהקדש כו': מנא ה"מ [40] דת"ר 13 ואם גאל יגאל [41] מלמד שלוה וגואל וגואל לחצאין אר"ש מה טעם לפי שמצינו במוכר שדה אחוזה שיפה כחו [42] שאם הגיע יובל ולא נגאלה חוזרת לבעלים ביובל הורע כחו [43] שאינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין אבל מקדיש שדה אחוזה הואיל שהורע כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה [44] יוצא לכהנים יפה כחו שלוה וגואל וגואל לחצאין

תני

יכמוך אחיך ומכר מאחוזתו: **ואם** גאל יגאל המקדיש וגו' מלמד שנוס. מאחר וגואל ואם ירצה יגאל לחצאין: **הורע** כחו. כדלמרן לעיל:

תני

---

[a] משובח במקומי שאני דרשן ובקי כבן עזאי שהיה משתבח בשוקי טבריא כדתניא בכ"ד תשיעי (דף נח.) בן עזאי אומר כל חכמי ישראל כא[b] לפני כקליפת השום: **איכא למידרשינהו.** הני קראי דעבד עבדי: **קיבר.** שגונדיי"ר: **מדרבי יוסי בר' חנינא.** דולמא לא בא לידי כך אלא מפני שהיה רשע [c] ועושה סחורה בפירות שביעית: **אבקה של שביעית.** הסוחר בפירות שביעית. ולהכי קרי ליה אבק שאין זו עיקר מצותה של איסור שביעית: **וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר.** ודרש' סמוכין והכי אמר רחמנא אם לא בא שמרו מצות יובל קופכם למכור מטלטלין וכלי תשמיש: **לא הרגיש.** לא מזדעזע לשוב מן העבירה: **לא באת לידו.** יג) משמע שלא כג[d] יעלה על לבו שיהא עושה שום עבירה: **נעשית לו כהיתר.** דומה בעיניו כהיתר. הלכך בריש לא עבר עדיין אלא פעם אחת תני כד[e] הרגיש דמשמע שהיה יודע ומותן אל לבו שהיה עובר אבל לא נרתע מן העבירה ועשאה ונפעם שניה תני לא באת לידו שאפילו על לבו אין עולה שתהא עבירה: **ניחא ליה לאיניש דליזבין ברתיה ולא ליזיף בריביתא.** כה[f] דריבית כתיב בהאי ענינא דכתיב (ויקרא כה) אל תקח מאתו נשך ותרבית וגו' והא ודאי מקמי הכי כבר זבנה לברתיה דבהכי ניחא ליה (א): **פדיון כפו מגרעא ואזלא.** שסתם מכירת הבת אינה שתהא שפחה אלא עד שיגיעו ימי נערות ואם בא לפדותה בתוך כך מחשב הדמים שמכרה כמה מגיע לכל שנה שהיתה ראויה להיות ביד האדון ולפי אותו חשבון המגיע לכל שנה מנכה לו האדון לכל שנה ושנה שנמשכו כדתניא בקדושין (דף יא.): והפדה יד) מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה: **וגעשה** כו[g] **משרת.** שהיה נעשה משרת לעבודת כוכבים לחטוב עצים ולשאוב מים: **א"ל.** אביי לההוא מרבנן אפ"ה הא אהדריה קרא שיהו מרחמין עליו: **אדהה אבן.** כלומר אלא יגאל לעולם: **נחמיר.** עליה שאם נמכר במנה והשביח יחשב במאתים או אם נמכר במאתים והכסיף יחשב במאתים כדכתיב (שם) מכסף מקנתו: **ולי יש שנים מרובות.** שתהא שנה כז[h] יתירה מחבירתה דקאמר קרא אם עוד רבות בשנים או שנה פחותה מחבירתה: **אלא.** הכי קאמר קרא אם יש ריבוי בכספו בשנים שהוא עומד בהן כלומר מה שהשביחו ישיב גאולתו מכסף מקנתו דאין מחשב אלא כמה שנמכר ואם מעט נשארו דמיו בשנים שהוא עומד בהן כגון שהכסיף כפי שניו ישיב את גאולתו: **ואימא.** הכי קאמר קרא היכא דאלא דעבד ליה תרתי שני ופשו ארבעי עד יוכל ליתיב ליה כמה שמגיע לארבע שנים מכסף מקנתו לפי חשבון שקנאו: **כפי שניו.** לפי שנים שהיה עדיין חייב לעובדו ולאו בהכסיף והשביח משתעי כח[i] קרא: **ומלא את רעהו ומת.** שהיה חבירו מלוי שם בשעה שהריס זה הגרזן חייב כט[j] פרט לממציא את עצמו דפטור זה מגלות: **מה השיגה ידו דהשתא.** דולמי מעיקרא כשמכרה לא היתה ידו משגת כדכתיב (שם) כי

---

[a] הריני כבן עזאי בשוקי טבריא. שכשם שהוא היה חכם [גדול] דהיה עומד בשוק ואומר כל מי שרוצה לשואלני דבר הריני משיבו אף אני כן מי שירצה יבא וישאלני: [מכדי הני קראי. דעבד עברי איכא למידרשינהו בין לקולא בין לחומרא]. לחומרא דאיכא למימר כי השביח מנין שאין מחשב אלא במאתים ת"ל לפי שניו ואם הכסיף מנין שאין מחשב אלא במאתים ת"ל מכסף מקנתו והיינו חומרא: **מדאקיל רחמנא גביה.** שאין נוהג בו מנהג בזיון אקיל נמי בפירוניו: **אבקה של שביעית.** אבקה כמו ריח איסור שביעית כלומר (שעיקר) [שנפקר] איסור שביעית הוא מי שאורגר פירות שביעית עד שמנית וסוחרין בפירות שביעית אינו עיקר איסור שביעית אלא דקא דרשינן לקרא לאכלה ולא לסחורה ואעפ"כ גורם אותו עון שמוכר מטלטליו דכתיב וכי תמכרו ממכר וי"ר מוסיף על ענין ראשון שמכירה זו [באה] בעון מכירת פירות שביעית. **לא הרגיש.** שלא נתחרט בו אלא חזר ומכר עוד: **לא באת לידו.** כלומר שמאחר ששנה בעבירה דומה לו כהיתר ואינו משים על לבו עוד לחזור בתשובה [זהו לא באת לידו. **ואע"ג דבהאי ענינא לא כתיב ניחא ליה לאיניש.** כלומר מוטב היה לו שימכור בתו קודם שילוה ברבית דאילו בתו אם השיגה ידו שתפדה עצמה או שפודה אחר מקרוביה מגרעת פדיונה ויוצאה כמו עבד עברי שמנכה שני עבודתה ומנכה מדמיה. והלוה ברבית מוסיף ונותן על הקרן הרבית): **לא לך [אלא לגר].** כלומר [פעמים] שלא יזכה שימכור לך אלא לגר שזה זילות מרובה שעובד לגר: **לגר תושב.** שאינו גר לכל דבר אלא שכופר בעבודה זרה: **זה שנמכר לעבודה זרה עצמה.** שיהא מכבד ומרבץ לפניה והיינו לעקר שנעקר לצורך עבודה זרה. והואיל ומפני עון שסחור בפירות שביעית גורם שנמכר נחמיר עליו עוד וכשיגאל תהא ידו על התחתונה: **אמר ליה הא אהדריה קרא.** שחס הכתוב עליו לאחר מכאן דקאמר קרא גאולה תהיה לביובל יצא אחר שנמכר והואיל ואהדריה קרא [חס ב) [נמי] עליה ונגאל וידו על העליונה: **וכי יש שנים מרובות או שנים מועטות.** בשמיטה אחת יותר מבאחרת אלא כך פירושו אם **נתרבה כספו** בשני עבודתו כגון ששבח כשהוא נגאל מחשב אחר כסף מקנתו כדכתיב וא"ל ועשה סחורה מקנתו: **ואם נתמעט כספו.** כגון שהכסיף יהיב בתר השנים כפי שניו כמו ששונה עכשיו היינו ואם מעט נשאר בשנים וגו' ומהכא ילפינן בפירוש דנגאל וידו על העליונה: **ואימא** [להכי אתו הני קראי] **דהיכא דעבד תרתי.** [שני דשמיטה ופיישי תו ארבע שני והרי הוא נגאל יהיב ליה דמי דארבעי שני לבעליו] **מכסף מקנתו.** שנתן בשבילו והיינו אם עוד רבות בשנים שעבד פחות מחצי שבוע שיתן לו [דמי] ד' שנים [שנשארו] לפי חשבון שקנאו ואם מעט נשאר בשנים היינו **היכא דעבד ארבע** [**ופיישי תרתי** ועכשיו הוא נגאל ליתן ליה דמי דתרתי שני

מסורת הש"ס

[a] [עיינו כט. סוטה מה.], [b] קדושין כ. וש"ע, [c] שם כ., [d] [תוס' פ"ס ס"ד] קדושין כ. סוטה מ:, [e] סוטה כב. יומא פו: [פז. ע"ש קדושין כ. מ. מ"ק מז:], [f] [צ"ק קיג: ב"מ עא.], [g] [יבמות מו.], [h] קידושין כ:, [i] מכות ח. [סוטה מה: סנהדרין פו.], [j] מכות ח. ע"ש], [k] קדושין כ:, [l] עיין בתס"י דקדושין כ. שפירש בע"ש], [m] [ע' במהרש"א בח"א בקדושין מ"ש על פיהם רש"י וע' ל"ק], [n] [שמות כא],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ניחא וכו' ליה הס"ד ואח"כ מ"ה קמיגרע פדיון כתו:

גליון הש"ם

גמ' לסוף שלוה ברבית. ל"ל לסוף מוכר את בתו לא באת לידו עד שלוה ברבית:

לעזי רש"י

שגונדיי"ר [שיאונדיי"ר]. (לחם), נעשה מקמה גרוע.

מוסף רש"י

הובא בעמוד הבא

רבינו גרשום

[a] הריני כבן עזאי בשוקי טבריא. שכשם שהוא היה חכם [גדול] דהיה עומד בשוק ואומר כל מי שרוצה לשואלני דבר הריני משיבו אף אני כן מי שירצה יבא וישאלני: [מכדי הני קראי. דעבד עברי איכא למידרשינהו בין לקולא בין לחומרא]. לחומרא דאיכא למימר כי השביח מנין שאין מחשב אלא במאתים ת"ל לפי שניו ואם הכסיף מנין שאין מחשב אלא במאתים ת"ל מכסף מקנתו והיינו חומרא: **מדאקיל רחמנא גביה.** שאין נוהג בו מנהג בזיון אקיל נמי בפירוניו: **אבקה של שביעית.** אבקה כמו ריח איסור שביעית כלומר (שעיקר) [שנפקר] איסור שביעית הוא מי שאורגר פירות שביעית עד שמנית וסוחרין בפירות שביעית אינו עיקר איסור שביעית אלא דקא דרשינן לקרא לאכלה ולא לסחורה ואעפ"כ גורם אותו עון שמוכר מטלטליו דכתיב וכי תמכרו ממכר וי"ר מוסיף על ענין ראשון שמכירה זו [באה] בעון מכירת פירות שביעית. **לא הרגיש.** שלא נתחרט בו אלא חזר ומכר עוד: **לא באת לידו.** כלומר שמאחר ששנה בעבירה דומה לו כהיתר ואינו משים על לבו עוד לחזור בתשובה [זהו לא באת לידו. **ואע"ג דבהאי ענינא לא כתיב ניחא ליה לאיניש.** כלומר מוטב היה לו שימכור בתו קודם שילוה ברבית דאילו בתו אם השיגה ידו שתפדה עצמה או שפודה אחר מקרוביה מגרעת פדיונה ויוצאה כמו עבד עברי שמנכה שני עבודתה ומנכה מדמיה. והלוה ברבית מוסיף ונותן על הקרן הרבית): **לא לך [אלא לגר].** כלומר [פעמים] שלא יזכה שימכור לך אלא לגר שזה זילות מרובה שעובד לגר: **לגר תושב.** שאינו גר לכל דבר אלא שכופר בעבודה זרה: **זה שנמכר לעבודה זרה עצמה.** שיהא מכבד ומרבץ לפניה והיינו לעקר שנעקר לצורך עבודה זרה. והואיל ומפני עון שסחור בפירות שביעית גורם שנמכר נחמיר עליו עוד וכשיגאל תהא ידו על התחתונה: **אמר ליה הא אהדריה קרא.** שחס הכתוב עליו לאחר מכאן דקאמר קרא גאולה תהיה לביובל יצא אחר שנמכר והואיל ואהדריה קרא [חס ב) [נמי] עליה ונגאל וידו על העליונה: **וכי יש שנים מרובות או שנים מועטות.** בשמיטה אחת יותר מבאחרת אלא כך פירושו אם **נתרבה כספו** בשני עבודתו כגון ששבח כשהוא נגאל מחשב אחר כסף מקנתו כדכתיב וא"ל ועשה סחורה מקנתו: **ואם נתמעט כספו.** כגון שהכסיף יהיב בתר השנים כפי שניו כמו ששונה עכשיו היינו ואם מעט נשאר בשנים וגו' ומהכא ילפינן בפירוש דנגאל וידו על העליונה: **ואימא** [להכי אתו הני קראי] **דהיכא דעבד תרתי.** [שני דשמיטה ופיישי תו ארבע שני והרי הוא נגאל יהיב ליה דמי דארבעי שני לבעליו] **מכסף מקנתו.** שנתן בשבילו והיינו אם עוד רבות בשנים שעבד פחות מחצי שבוע שיתן לו [דמי] ד' שנים [שנשארו] לפי חשבון שקנאו ואם מעט נשאר בשנים היינו **היכא דעבד ארבע** [**ופיישי תרתי** ועכשיו הוא נגאל ליתן ליה דמי דתרתי שני

---

[a] [עיינו כט. סוטה מה.], [b] קדושין כ. וש"ע, [c] שם כ., [d] [תוס' פ"ס ס"ד] קדושין כ. סוטה מ:, [e] סוטה כב. יומא פו: [פז. ע"ש קדושין כ. מ. מ"ק מז:], [f] [צ"ק קיג: ב"מ עא.], [g] [יבמות מו.], [h] קידושין כ:, [i] מכות ח. [סוטה מה: סנהדרין פו.], [j] מכות ח. ע"ש], [k] קדושין כ:, [l] עיין בתס"י דקדושין כ. שפירש בע"ש], [m] [ע' במהרש"א בח"א בקדושין מ"ש על פיהם רש"י וע' ל"ק], [n] [שמות כא],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ניחא וכו' ליה הס"ד ואח"כ מ"ה קמיגרע פדיון כתו:

גליון הש"ם

גמ' לסוף שלוה ברבית. ל"ל לסוף מוכר את בתו לא באת לידו עד שלוה ברבית:

לעזי רש"י

שגונדיי"ר [שיאונדיי"ר]. (לחם), נעשה מקמה גרוע.

מוסף רש"י

הובא בעמוד הבא

תורה אור השלם

1. וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהֵבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ:
דברים טו טז
2. וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו: ויקרא כה יד
3. כִּי יָמוֹךְ אָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבָא גֹאֵל הַקָּרֹב אֵלָיו וְגָאַל אֵת מִמְכַּר אָחִיו: ויקרא כה כה
4. וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְאֻלָּתוֹ עַד תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ: ויקרא כה כט
5. וְכִי יָמוֹךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ: אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחַי אָחִיךָ עִמָּךְ: ויקרא כה לה-לו
6. וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים: שמות כא ז
7. וְכִי יָמוֹךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד: ויקרא כה לט
וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשַׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר: ויקרא כה מז
8 אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לוֹ אֶחָד מֵאַחָיו יִגְאָלֶנּוּ: ויקרא כה מח
9. אִם עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ: ויקרא כה נא
10. וְאִם מְעַט נִשְׁאַר בַּשָّנִים עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת גְּאֻלָּתוֹ: ויקרא כה נב
11. וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לּוֹ גֹאֵל וְהִשִּׂיגָה יָדוֹ וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ: ויקרא כה כו
12. וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֲהוּ בַּיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַּגַּרְזֶן לְכָרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה וָחָי: דברים יט ה
13. וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמְקֻדָּשׁ אֲשֶׁר לֹא מִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ הוּא לַיְהוָה בְּסֵפֶה עֲרֶכְךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: ויקרא כז יט

שינויי נוסחאות

[a] לאחיי מכדי איכא למידרשינהו הני קראי לקולא (ש"מ), [b] מהא אתה אוכל (ש"מ), [c] קלקע מכאן אמרו (ש"מ), [d] לידו עד שמוכר את בתו. עיין רש"י קדושין דף כ (ע"ב) [ע"ש ד"ה לא הרגיש] (ש"מ), [e] כל זה נדפס בטעות ושייך לקמן בסמוך לגין תיבה מוסקפא ואזלא לתיבה לא באת לידו, [f] וכתיב אל תקח מאתו נשך ותרבית לא באת לידו לסוף מוכר את בתו שנאמר וכי ימכור. כך הוגה שם, וג"כ כן נמצא בכל הס"ד, ועיין רש"י קדושין פ"ק דף כ (ע"ב) [ע"ש ד"ה אע"ג] (ש"מ), [g] עניינא לא כתיבא ניחא ליה לאיניש דליזבין ברתיה (ש"מ), [h] הכא שייך דיבור הנ"ל אות ה), [i] בקדושין ליתא, [j] זה הנמכר לע"ז עצמה [והשאר נמחק], [k] בס"ל: כומר, [l] קרא דתנא דבי (ש"מ), [m] וגם הכל זה ונעשה כומר לעבודת כוכבים (ש"מ), [n] ל"ל גאולה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו כ"א בקידושין, [o] נמנעיר עליה אמר (ש"מ), [p] כדי גאולתו הוא (ש"מ), [q] אליעזר בן יעקב אם (ש"מ), [r] הכא מצא דומיא (ש"מ), [s] הכא מצא דומיא (ש"מ), [t] הריני משתבח במקומי שאני דרוש ובקי [u] כיצד מצא דומיא (ש"מ), [v] ומצא פרט למצוי שלא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב ברע ויגאול ביפה כדי גאולתו הוא גואל ואינו גואל לחצאין למימרא דמצא השתא משמע ורמינהו (ש"מ), [w] אם משיצאה אבן מתחת ידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור אלמא מצא מידי דאיתיה מעיקרא משמע אמר רבא הכא מענינא דקרא והכא מענינא דקרא הכא (ש"מ), [x] דומיא דהשיגה ידו מה השיגה ידו דהשתא אף מצא נמי דהשתא והכא (ש"מ), [y] דומיא דיער מה יער מילתא דאיתיה מעיקרא אף מצא מילתא דאיתיה מעיקרא (ש"מ), [z] מנא ה"מ דת"ר (ש"מ), [aa] מלמד שלוה וגואל וגואל לחצאין אר"ש מה טעם לפי שמצינו במוכר שדה אחוזה שיפה כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה חוזרת לבעלים ביובל הורע כחו שאינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין אבל מקדיש שדה אחוזה הואיל שהורע כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה [bb] יוצא לכהנים יפה כחו שלוה וגואל וגואל לחצאין [cc] כדלמרן לעיל: [dd] כדלמרן מיכן ועד סוף המסכת לגרסינו אליקום כן קלוימוס ז"ל אוסם בכמ"י רומי נתייפס להגרמ"ה ז"ל. ב) נראה לפ"ל ותם עליה הלכך כי נגאל נמי תם עליה וידו על העליונה. ג) בכמ"ר: אף כך מקדיש.

שיטה מקובצת

ואימא היכא דעביד תרתי. פרש"י ואימא ה"ק קרא היכא דפלח ליה כו', וקשה כיון דלא איירי בהשביח אי הכסיף ולעולם הוא נותן כאשר קנאו לפי שניו למה לי, ונמצא בפירושי הר"ר אליקים וז"ל ואימא להכי אתו הני קראי להיכא דעבד תרתי שני דשמיטה ופיישי ארבע שני והרי הוא נגאל יהיב דמי דארבע שני לבעליו מכסף מקנתו לפי חשבון הדמים שקנהו, והיינו אם עוד רבות בשנים שעבד פחות מחצי שבוע ונתן לו דמי ארבע שנים שנשארו לפי חשבון שקנאו, ואם מעט נשאר בשנים היינו היכא דעבד ארבע ופיישי תרתי ועכשיו הוא נגאל ליתיב ליה דמי תרתי שני כפי שניו לפי חשבון שהוא שוה עתה להכי אתי ולא להקל עליו לעולם בדקא דרשת ובכל מצאתי בגליון רש"י כת"י ישן וכתב שכן נמצא בפירושי רבינו אליקים מכתיבת ידו: **הוציא הלה את ראשו.** עי' תוס' סנהדרין דף פו (ע"א ד"ה מונמצא בידו):

תני חדא. במקדיש שדה אחוזה לוה וגואל היינו הך דקתני לעיל אם גאל יגאל מלמד שלוה וגואל כו' וכ"ש קאמר לה ומידך רבנן דפליגי עליה: **מתני' הרי זה גואל מיד.** ואין לו דין שדה אחוזה שצריך להמתין שתי שנים: **הרי זה כמין רבית.** שכשמחזיר לו מעותיו במוך שנה ואין זה מנכה לו כלום ממלא שנשתמש בגיתו בשכר המתנת מעותיו: **ואינה רבית.** גמורה דרבית לא מיקרי אלא ע"י הלואה ולא ע"ש מכר: **יגאל בנו.** בתוך שנה אם ירצה אבל לאחר שנה נחלט ואינו נגאל עוד לעולם כדכתיב (ויקרא כה) ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה וגו': **אלא משעה שנמכר.** שאם מכרה לאוכן לשמעון בניסן ושמעון לוי בתייר כיון שהגיע ניסן הבא נחלט ואין מוצין למכר שני אלא לראשון: **שנאמר עד מלאת לו שנה.** משמע לזה שהיתה [ד] אחוזה שלו מוצין: **אף חדש העיבור.** שאם היתה שנה מעוברת אינה נחלטת עד שלשה עשר חדש: **שנה ועיבורה.** בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת נותנין לו שנת לבנה וימים שתיריים [ה] בשנת חמה על שנת לבנה אחד עשר יום שהשם אינו מעבדיים את השנה: **ואחד הניתן [לו] במתנה.** אם רלה נותן לגאול בתוך שנתו יגאל ואם לאו חלוט לו: **גמ' מתני'.** דקתני הרי זה גואל מיד דמשמע אפי' בו ביום שמכרה מותר לגאול אלא כרבי: **ימים.** [ו] תהיה גאולתו: **ואין ימים פחותין משנים.** דלא תשהא ביד לוקח פחות משני ימים: **מיום ליום.** שאם מכרה באחד בניסן אין מוצין שנה למנין עולם דלימא כיון שהגיע תשרי עלתה לו שנה שהרי יצתה אותה שנה אלא עד אחד בניסן הבא אינו נחלט: **שנה ממכרו.** [ז] ולא של מנין עולם: **ורבנן.** אין הכי נמי דהשתא ודאי מיבעי ליה להכי דממכרו ולא שנת מנין עולם וימים מיבעי ליה למעת לעת שאם מכרה באחד בניסן אינו מוצין לו שנה עד שיגיע תלי היום של אחד בניסן הבא (ח) : **מפני' ר' יהודה היא.** דאמר לד אחד ברבית מותר דרבית הבאה ע"י מכר קרי לד אחד משום דאין בא לידי רבית משני לדדין שאם לא יגאלנה ותיחלט לו אין כאן רבית אבל הלואה ודאי בתה לידי רבית שאינה נחלטת לעולם: **ועשה לו שדהו מכר.** שמשכן לו שדהו על אותו מנה וכתב לו אם לא אתן לך מנה מיכן ועד שלש שנים הרי היא שלך: **בזמן שהמוכר אוכל פירות.** כל אותן שנים מותר: **נוקח אוכל פירות אסור.** [ט] שמא יגאלנה בתוך שלש ונמצא שאכלם ברבית: **מעשה בניסון בן זוגין גרסינן: לד אחד ברבית.** שאם יגאלנה יהא רבית ואם לאו לא יהא רבית: דכולי

תני חדא לוה וגואל וגואל לחצאין ותניא אידך אינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין לא קשיא הא רבנן והא ר"ש: מתני' המוכר [א]בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל מיד וגואל כל שנים עשר חדש הרי זה כמין רבית ואינו רבית [ב]מת המוכר יגאל בנו מת הלוקח יגאל מיד בנו אין מוצין [ג] שנה אלא משעה [ד]שמכר שנאמר [ה]עד מלאת לו שנה כשהוא אומר תמימה להביא [ו]את חדש העיבור רבי אומר ליתן לו שנה ועיבורה הגיע יום שנים עשר חדש ולא נגאלה היתה חלוטה לו אחד הלוקח ואחד [ז] הניתן לו במתנה שנאמר לצמיתות: **גמ'** מתני' דלא כרבי דתניא [ח]רבי אומר ימים אין ימים פחות משנים ורבנן האי ימים מאי עבדי ליה מיבעי ליה [ט] מיום ליום ורבי מיום ליום מנא ליה נפקא ליה [י]מעד תום שנת ממכרו ורבנן ההוא מיבעי ליה שנת ממכרו [יא]שלו ולא שנת של מנין עולם וימים מיבעי להו למעת לעת דאי מעד תום שנת ממכרו הוה אמינא מיום ליום אין מעת לעת לא כתב רחמנא ימים ורבי מעת לעת מנא ליה נפקא ליה מתמימה ורבנן ההוא מיבעי ליה לעיבורה ורבי נמי הא מיבעי ליה לעיבורה הכי נמי מיום ליום ומעת לעת מעד תום שנת ממכרו נפקא: הרי זו כמין רבית וכו': והתניא הרי זו רבית גמורה אלא שהתורה התירתו אמר רבי יוחנן לא קשיא הא רבי יהודה והא רבנן דתניא [יב]הרי [יג]שהיה נושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר בזמן שהמוכר אוכל פירות מותר לוקח אוכל פירות אסור רבי יהודה אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר אמר רבי יהודה מעשה בביתום בן זוגין שעשה שדהו מכר על פי ר"א בן עזריה ולוקח אוכל פירות היה אמרו לו [יד]משם ראייה מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח מאי בינייהו [טו] צד אחד ברבית איכא בינייהו תנא קמא סבר צד אחד ברבית אסור ור' יהודה סבר צד אחד ברבית מותר

תני חדא לוה וגואל לחצאין. פירש רש"י דלמקדיש שדה אחוזה קאי ולא"כ דלא"כ הוי סתם מתני' דתנן בהקדש מותר בכולן כר"ש ולא כרבנן ואור"י דקאי אמוכר בית בבתי ערי חומה וכן מוכחת הסוגיא בפ"ק דקדושין (דף כא. ושם כ:) אבל מקדיש שדה אחוזה אפי' רבנן מודו דלוה וגואל לחצאין:

[ט] **תניא** בת"כ גבי מוכר שדה אחוזה וחשב שני ממכרו שנים אתה מחשב ואי אתה מחשב חדשים ומנין אם רצה לעשות חדשים שנה יעשה ת"ל וחשב וא"ת היכי מצינו שנשיהם לצורך המוכר שיהא בו ריוח למוכר בשלמא בשמחשב חדשים מצינו כגון שבא לגאלה באמצע השנה דמחשבינן ליה חדשים שעברו שאכל הלוקח לגרע פדיונו כמו שאנו מחשבין [י] אי אתה מחשב חדשים היכי משכחת לה ויש לומר דמשכחת ליה כגון אם מכר בניסן בעשרה ליטרין ומחלה ויש עד היובל י' שנים ומחלה ובא לגאולה בר"ה ויש עוד לבא עד היובל ה' שנים: **מיום** ליום ומעת לעת מעד תום שנת ממכרו נפקא. בגמ' נדה (דף מז: ושם ד"ה כולן) פירש ה"ר ר' אלחנן דדוקא בבתי ערי חומה בעינן מעת לעת [לשעות] אבל אינך [יא]דמצי למימר דאזלינן בהן בתר שנים שלהם ולא בתר שנות עולם בכולהו לא בעינן מעת לעת [לשעות] דבבתי ערי חומה דוקא הוא דגלי ליה קרא אבל דאינך לא והתוס' כתבו כאן הוא הדין בכולהו בעינן מעת לעת [לשעות] דילפינן שנה [שנה] מבתי ערי חומה כדאמר הש"ס לקמן גבי מילתא אחריתי: **והתניא** הרי זו רבית גמורה **אלא** שהתורה התירתו. ומסיק רבי יוחנן הא ר' יהודה הא רבנן פירוש מתני' כר' יהודה דאמר לד אחד ברבית מותר ובריית דתני רבית גמורה אתיא כרבנן וא"ת מאי שנא ממשכנתא בלא נכייתא דאינו אלא אבן מלא אבן רבית כדאיתא בחיזקו שך (ב"מ דף סב. ושם) א"ל רבינא והכי משכנתא בלא נכייתא דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה ובדיננו אין מחזירין ממלוה לוה אלמא לאו רבית גמורה היא והכא אמר דהוי ריבית גמורה ולפי יג) פירוש רש"י דמחלק בין שדה לבית ניחא גבי הא דתנן פרק איזהו נשך (שם סד:) המלוה את חבירו לא ידור בחנרו חנם ולא יסכור ממנו בפחות (ממנו) [מפני] שהוא רבית ופירש רש"י שם מאי שנא ממשכנתא דנכייתא דשרי ותירץ דיש לחלק בין שדה לבית דשמא השדה לא יעשה פירות אבל הבית אי אפשר שלא יהנה ממנו בדירתו ומשום הכי כי מנכה לו מן השכירות הוי רבית ולפי זה ניחא נמי הכא דבית שהוא דר בו בלא ספק הוי רבית גמורה אבל שדה דשמא לא יעשה פירות כי אכיל ליה נמי בלא נכייתא לאו רבית גמורה היא ואין נראה לר"ת חילוק זה דבבית נמי איכא ספיקא שמא יפול או ישרף אלא ודאי אין חילוק בין שדה לבית והכי דמלוה את חבירו לא יסכור ממנו בפחות יש לתרץ דלא דמי למשכנתא בנכייתא דשרי דהכי משכנתא מיירי שהלוה לו על השדה ואין הלוה יכול להשכירו לאחר מפני שהוא ביד המלוה יג) משום הכי אינו רבית דהא בלאו הא דתנן המלוה את חבירו לא יסכור ממנו בפחות מיירי שלא הלוה לו על שדה או על הבית ויכל הלוה להשכירו לאחר נמצא כשמוציא גביה רבית הולי' זה דר"ת אינו מחלק בין שדה לבית הדרא קושיא לדוכתיה מאי שנא ממשכנתא בלא נכייתא דלא אמרינן ליה רבית גמורה ל"ל דרבית גמורה דקאמר והאי דאמר אלא שהתורה התירתו הכי נמי מיום ליום ומעת לעת מעד תום שנת ממכרו נפקא: הרי זו כמין רבית וכו': והתניא הרי זו רבית גמורה אלא שהתורה התירתו אמר רבי יוחנן לא קשיא הא רבי יהודה והא רבנן דתניא יד) הרי יו שהיה נושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר בזמן שהמוכר אוכל פירות מותר לוקח אוכל פירות אסור רבי יהודה אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר אמר רבי יהודה מעשה בביתום בן זוגין שעשה שדהו מכר על פי ר"א בן עזריה ולוקח אוכל פירות היה אמרו לו טו) משם ראייה מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח מאי בינייהו [ז] צד אחד ברבית איכא בינייהו תנא קמא סבר צד אחד ברבית אסור ור' יהודה סבר צד אחד ברבית מותר

רבא

הסמוכה לגמכר לך וכי תמיג יד גר ותושב עמך וגו' (שם). **לעבודת כוכבים עצמה.** לתעוב עליה ושאר לרבים ולא לשם אלהות (שם כ: וכנר"ל ב"ק קיג: וב"מ עא.). **אהדדיה קרא.** לכל ישראל לרשם עליו (קדושין כ:). **איהדדיה אבן אחר הנופל.** אלמה אבן אלא תהא לו גאולה (שם). **וכי יש שנים מרובות כו'.** רבות בשנים משמע שיהא רבוי בשנים, וכי אפשר להיות מרובות על שם אי מועטות (שם). **אלא נתרבה כספו.** אם יש רבוי בדמיו שניו אינו שמתרבה בתוך שנים אלו, כגון שהשנים, מכסף מקנתו, תשוב כמשעת קנייה לשקל, **נתמעט כספו.** בתוך שנים אלו תשוב אותו כפי דמי שניו של עכשיו (שם). **ליתב ליה ארבע.** דמי הרבע שנים, ולא איירי קרא לא בהשנים ולא בהכסף (קידושין כ:). **ומצא פרט למצוי.** במוכר שדה אחוזתו כתיב והשיגה ידו ומצא פרט למצוי בשדות, אם היתה גאולה זו מצויה בידו כשמכרה אין כופין את הלוקח להחזירה לו ליפדות (מכות ח.). **ומצא.** משמע שהוא שם ומצאו נשיכת נחש הכרחל, **פרט למציא עצמו.** אחרי כן הוציא הלה את הלשון מן החלון וקיבל האחז במלאתו (שם). **ואם גאל יגאל.** ממקדיש שדה אחוזה, מלמד שלוה וגואל. אם אין לו לוה מאחיים וגואל, מה שאין כן מוכר בשדה אחוזה דבעינן והשיגה ידו. משמע נמי שגואל לאחיו, והכא נמי יהיב טעמא דקרא בכל דוכתא, והכא נמי אינו יכול לקרא ולאמעינן דהקפידה תורה לאחוז שלא תפקע אחוזה מיוצאים, לפי שיפה כח מוכר שאין נתלמוד נפקעת שהרי אחוזת לו ביובל, לפיכך לא חש ליפות כחו לגוות ולגאול לאחיו, אבל מקדיש לפי שהוצרכו לחזור ביובל, כדכתיב והיה השדה בצאתו ביובל קדש וגו' ומתחלק לבהנים, ייפה הכחות כחו בתחלת פדיונו לגוות ולגאול לאחיו (שם). ע"כ שייך לעמוד הקודם

תני חדא. המוכר בית בעיר חומה לוה וגואל כו' (קדושין כא.). **אין ימים פחות משנים.** שאם בא לגאלה בשתות יום שמשכנה לו, אינו יכול לגאלה עד שיעברו עליו ב' ימים, לפי שאין מקבל יוצא מידי פשוטו (נזיר ה.). **ועשה לו שדהו מכר.** אם אין לו אני נותן לך מכאן עד יום פלוני הרי השדה שלך. **בזמן שהמוכר אוכל פירות.** נתון הזמן, מותר, לוקח אוכל פירות אסור. שמא לא יפדנו בתוך הזמן הקבוע לו אבל משכנתא בלא נכייתא דליכא ביה לד מכר דלעולם הוא ביד הלוה לפדותו ואם יפדנו כיון שאין מנכה לו מן הפירות שאכל הוה ליה רבית מידי דהוה אמלוה שאה בשאה ולא חשיב ליה ר' יהודה לד אחד ברבית אף על גב דשמא לא יתייקר מ"מ כיון דאין בו לד מכר אסור ולא חשיב ליה ר"י לד אחד ברבית: **מעשה** בניסון בן זוגין גרסינן. אר"ש מה טעם. ר"ש דרש טעמא דקרא בכל דוכתא, והכא נמי יהיב טעמא דקרא ולאמעינן דהקפידה תורה לאחוז שלא תפקע אחוזה מיוצאים, לפי שיפה כח מוכר שאין נתלמוד נפקעת שהרי אחוזת לו ביובל, לפיכך לא חש ליפות כחו לגוות ולגאול לאחיו, אבל מקדיש לפי שהוצרכו לחזור ביובל, כדכתיב והיה השדה בצאתו ביובל קדש וגו' ומתחלק לבהנים, ייפה הכחות כחו בתחלת פדיונו לגוות ולגאול לאחיו (שם). ע"כ שייך לעמוד הקודם

[א] בכי"ר: יוס ל"ל.

מסורת הש"ס

[א] קדושין כא., [ב] [מיר ה.], [ג] [לעיל יח:], [ד] ב"מ סג. מגילה כז:, [ה] שבת כט: וש"ל, [ו] [וע"ע מוס' ב"מ סד: ד"ה ולא ישכור], [ז] מגילה כה. [ח] ב"מ סג. מגילה כז:, [ט] שבת כט: וש"ל, [י] [וע"ע מוס' ב"מ סד: ד"ה ולא ישכור], [יא] ב"מ סג. מגילה כז:, [יב] ב"מ סג. מגילה כז:, [יג] [לעיל יח:], [יד] ב"מ סג. מגילה כז:, [טו] [לעיל יח:], [ז] ב"מ סג. מגילה כז:, [יז] ב"מ סג. מגילה כז:, [יח] ב"מ סג. מגילה כז:, [יט] ב"מ סג. מגילה כז:, [כ] ב"מ סג. מגילה כז:, [כא] ב"מ סג. מגילה כז:, [כב] ב"מ סג. מגילה כז:, [כג] ב"מ סג. מגילה כז:, [כד] ב"מ סג. מגילה כז:, [כה] ב"מ סג. מגילה כז:, [כו] ב"מ סג. מגילה כז:, [כז] ב"מ סג. מגילה כז:, [כח] ב"מ סג. מגילה כז:, [כט] ב"מ סג. מגילה כז:, [ל] ב"מ סג. מגילה כז:, [לא] ב"מ סג. מגילה כז:, [לב] ב"מ סג. מגילה כז:, [לג] ב"מ סג. מגילה כז:, [לד] ב"מ סג. מגילה כז:, [לה] ב"מ סג. מגילה כז:, [לו] ב"מ סג. מגילה כז:, [לז] ב"מ סג. מגילה כז:, [לח] ב"מ סג. מגילה כז:, [לט] ב"מ סג. מגילה כז:, [מ] ב"מ סג. מגילה כז:, [מא] ב"מ סג. מגילה כז:, [מב] ב"מ סג. מגילה כז:, [מג] ב"מ סג. מגילה כז:, [מד] ב"מ סג. מגילה כז:, [מה] ב"מ סג. מגילה כז:, [מו] ב"מ סג. מגילה כז:, [מז] ב"מ סג. מגילה כז:, [מח] ב"מ סג. מגילה כז:, [מט] ב"מ סג. מגילה כז:, [נ] ב"מ סג. מגילה כז:, [נא] ב"מ סג. מגילה כז:, [נב] ב"מ סג. מגילה כז:, [נג] ב"מ סג. מגילה כז:, [נד] ב"מ סג. מגילה כז:, [נה] ב"מ סג. מגילה כז:, [נו] ב"מ סג. מגילה כז:, [נז] ב"מ סג. מגילה כז:, [נח] ב"מ סג. מגילה כז:, [נט] ב"מ סג. מגילה כז:, [ס] ב"מ סג. מגילה כז:, [סא] ב"מ סג. מגילה כז:, [סב] ב"מ סג. מגילה כז:, [סג] ב"מ סג. מגילה כז:, [סד] ב"מ סג. מגילה כז:, [סה] ב"מ סג. מגילה כז:, [סו] ב"מ סג. מגילה כז:, [סז] ב"מ סג. מגילה כז:, [סח] ב"מ סג. מגילה כז:, [סט] ב"מ סג. מגילה כז:, [ע] ב"מ סג. מגילה כז:, [עא] ב"מ סג. מגילה כז:, [עב] ב"מ סג. מגילה כז:, [עג] ב"מ סג. מגילה כז:, [עד] ב"מ סג. מגילה כז:, [עה] ב"מ סג. מגילה כז:, [עו] ב"מ סג. מגילה כז:, [עז] ב"מ סג. מגילה כז:, [עח] ב"מ סג. מגילה כז:, [עט] ב"מ סג. מגילה כז:, [פ] ב"מ סג. מגילה כז:, [פא] ב"מ סג. מגילה כז:, [פב] ב"מ סג. מגילה כז:, [פג] ב"מ סג. מגילה כז:, [פד] ב"מ סג. מגילה כז:, [פה] ב"מ סג. מגילה כז:, [פו] ב"מ סג. מגילה כז:, [פז] ב"מ סג. מגילה כז:, [פח] ב"מ סג. מגילה כז:, [פט] ב"מ סג. מגילה כז:, [צ] ב"מ סג. מגילה כז:, [צא] ב"מ סג. מגילה כז:, [צב] ב"מ סג. מגילה כז:, [צג] ב"מ סג. מגילה כז:, [צד] ב"מ סג. מגילה כז:, [צה] ב"מ סג. מגילה כז:, [צו] ב"מ סג. מגילה כז:, [צז] ב"מ סג. מגילה כז:, [צח] ב"מ סג. מגילה כז:, [צט] ב"מ סג. מגילה כז:, [ק] ב"מ סג. מגילה כז:, [קא] ב"מ סג. מגילה כז:, [קב] ב"מ סג. מגילה כז:, [קג] ב"מ סג. מגילה כז:, [קד] ב"מ סג. מגילה כז:, [קה] ב"מ סג. מגילה כז:, [קו] ב"מ סג. מגילה כז:, [קז] ב"מ סג. מגילה כז:, [קח] ב"מ סג. מגילה כז:, [קט] ב"מ סג. מגילה כז:, [ר] ב"מ סג. מגילה כז:, [רא] ב"מ סג. מגילה כז:, [רב] ב"מ סג. מגילה כז:, [רג] ב"מ סג. מגילה כז:, [רד] ב"מ סג. מגילה כז:, [רה] ב"מ סג. מגילה כז:, [רו] ב"מ סג. מגילה כז:, [רז] ב"מ סג. מגילה כז:, [רח] ב"מ סג. מגילה כז:, [רט] ב"מ סג. מגילה כז:, [ש] ב"מ סג. מגילה כז:, [שא] ב"מ סג. מגילה כז:, [שב] ב"מ סג. מגילה כז:, [שג] ב"מ סג. מגילה כז:, [שד] ב"מ סג. מגילה כז:, [שה] ב"מ סג. מגילה כז:, [שו] ב"מ סג. מגילה כז:, [שז] ב"מ סג. מגילה כז:, [שח] ב"מ סג. מגילה כז:, [שט] ב"מ סג. מגילה כז:, [ת] ב"מ סג. מגילה כז:, [תא] ב"מ סג. מגילה כז:, [תב] ב"מ סג. מגילה כז:, [תג] ב"מ סג. מגילה כז:, [תד] ב"מ סג. מגילה כז:, [תה] ב"מ סג. מגילה כז:, [תו] ב"מ סג. מגילה כז:, [תז] ב"מ סג. מגילה כז:, [תח] ב"מ סג. מגילה כז:, [תט] ב"מ סג. מגילה כז:, [י] ב"מ סג. מגילה כז:, [יא] ב"מ סג. מגילה כז:, [יב] ב"מ סג. מגילה כז:, [יג] ב"מ סג. מגילה כז:, [יד] ב"מ סג. מגילה כז:, [טו] ב"מ סג. מגילה כז:, [ז] ב"מ סג. מגילה כז:, [יז] ב"מ סג. מגילה כז:, [יח] ב"מ סג. מגילה כז:, [יט] ב"מ סג. מגילה כז:, [כ] ב"מ סג. מגילה כז:, [כא] ב"מ סג. מגילה כז:, [כב] ב"מ סג. מגילה כז:, [כג] ב"מ סג. מגילה כז:, [כד] ב"מ סג. מגילה כז:, [כה] ב"מ סג. מגילה כז:, [כו] ב"מ סג. מגילה כז:, [כז] ב"מ סג. מגילה כז:, [כח] ב"מ סג. מגילה כז:, [כט] ב"מ סג. מגילה כז:, [ל] ב"מ סג. מגילה כז:, [לא] ב"מ סג. מגילה כז:, [לב] ב"מ סג. מגילה כז:, [לג] ב"מ סג. מגילה כז:, [לד] ב"מ סג. מגילה כז:, [לה] ב"מ סג. מגילה כז:, [לו] ב"מ סג. מגילה כז:, [לז] ב"מ סג. מגילה כז:, [לח] ב"מ סג. מגילה כז:, [לט] ב"מ סג. מגילה כז:, [מ] ב"מ סג. מגילה כז:, [מא] ב"מ סג. מגילה כז:, [מב] ב"מ סג. מגילה כז:, [מג] ב"מ סג. מגילה כז:, [מד] ב"מ סג. מגילה כז:, [מה] ב"מ סג. מגילה כז:, [מו] ב"מ סג. מגילה כז:, [מז] ב"מ סג. מגילה כז:, [מח] ב"מ סג. מגילה כז:, [מט] ב"מ סג. מגילה כז:, [נ] ב"מ סג. מגילה כז:, [נא] ב"מ סג. מגילה כז:, [נב] ב"מ סג. מגילה כז:, [נג] ב"מ סג. מגילה כז:, [נד] ב"מ סג. מגילה כז:, [נה] ב"מ סג. מגילה כז:, [נו] ב"מ סג. מגילה כז:, [נז] ב"מ סג. מגילה כז:, [נח] ב"מ סג. מגילה כז:, [נט] ב"מ סג. מגילה כז:, [ס] ב"מ סג. מגילה כז:, [סא] ב"מ סג. מגילה כז:, [סב] ב"מ סג. מגילה כז:, [סג] ב"מ סג. מגילה כז:, [סד] ב"מ סג. מגילה כז:, [סה] ב"מ סג. מגילה כז:, [סו] ב"מ סג. מגילה כז:, [סז] ב"מ סג. מגילה כז:, [סח] ב"מ סג. מגילה כז:, [סט] ב"מ סג. מגילה כז:, [ע] ב"מ סג. מגילה כז:, [עא] ב"מ סג. מגילה כז:, [עב] ב"מ סג. מגילה כז:, [עג] ב"מ סג. מגילה כז:, [עד] ב"מ סג. מגילה כז:, [עה] ב"מ סג. מגילה כז:, [עו] ב"מ סג. מגילה כז:, [עז] ב"מ סג. מגילה כז:, [עח] ב"מ סג. מגילה כז:, [עט] ב"מ סג. מגילה כז:, [פ] ב"מ סג. מגילה כז:, [פא] ב"מ סג. מגילה כז:, [פב] ב"מ סג. מגילה כז:, [פג] ב"מ סג. מגילה כז:, [פד] ב"מ סג. מגילה כז:, [פה] ב"מ סג. מגילה כז:, [פו] ב"מ סג. מגילה כז:, [פז] ב"מ סג. מגילה כז:, [פח] ב"מ סג. מגילה כז:, [פט] ב"מ סג. מגילה כז:, [צ] ב"מ סג. מגילה כז:, [צא] ב"מ סג. מגילה כז:, [צב] ב"מ סג. מגילה כז:, [צג] ב"מ סג. מגילה כז:, [צד] ב"מ סג. מגילה כז:, [צה] ב"מ סג. מגילה כז:, [צו] ב"מ סג. מגילה כז:, [צז] ב"מ סג. מגילה כז:, [צח] ב"מ סג. מגילה כז:, [צט] ב"מ סג. מגילה כז:, [ק] ב"מ סג. מגילה כז:, [קא] ב"מ סג. מגילה כז:, [קב] ב"מ סג. מגילה כז:, [קג] ב"מ סג. מגילה כז:, [קד] ב"מ סג. מגילה כז:, [קה] ב"מ סג. מגילה כז:, [קו] ב"מ סג. מגילה כז:, [קז] ב"מ סג. מגילה כז:, [קח] ב"מ סג. מגילה כז:, [קט] ב"מ סג. מגילה כז:, [ר] ב"מ סג. מגילה כז:, [רא] ב"מ סג. מגילה כז:, [רב] ב"מ סג. מגילה כז:, [רג] ב"מ סג. מגילה כז:, [רד] ב"מ סג. מגילה כז:, [רה] ב"מ סג. מגילה כז:, [רו] ב"מ סג. מגילה כז:, [רז] ב"מ סג. מגילה כז:, [רח] ב"מ סג. מגילה כז:, [רט] ב"מ סג. מגילה כז:, [ש] ב"מ סג. מגילה כז:, [שא] ב"מ סג. מגילה כז:, [שב] ב"מ סג. מגילה כז:, [שג] ב"מ סג. מגילה כז:, [שד] ב"מ סג. מגילה כז:, [שה] ב"מ סג. מגילה כז:, [שו] ב"מ סג. מגילה כז:, [שז] ב"מ סג. מגילה כז:, [שח] ב"מ סג. מגילה כז:, [שט] ב"מ סג. מגילה כז:, [ת] ב"מ סג. מגילה כז:, [תא] ב"מ סג. מגילה כז:, [תב] ב"מ סג. מגילה כז:, [תג] ב"מ סג. מגילה כז:, [תד] ב"מ סג. מגילה כז:, [תה] ב"מ סג. מגילה כז:, [תו] ב"מ סג. מגילה כז:, [תז] ב"מ סג. מגילה כז:, [תח] ב"מ סג. מגילה כז:, [תט] ב"מ סג. מגילה כז:

שינויי נוסחאות

[א] אין מוצין לו שנה (שי"מ), [ב] מיבעי ליה למיום ליום (שי"מ), [ג] בב"מ איתא אמר אביי לד אחד כו', [ד] לזה שיתמה שלו לו מוצין (שי"מ), [ה] שיתירים שנת החמה על שנת לבנה דהיינו אחד עשר (שי"מ), [ו] ימים. ימים תהיה גאולתו: [הסר"ד, ומה"ד:] אין ימים (שי"מ), [ז] ממכרו. דמשמע שנת ממכרו ולא (שי"מ), [ח] דשמא יגאלנה (שי"מ), [ט] ד"ז שיך לכאן ושיך לעיל כה. וה"ג בתחילת הדף שנים אתה מחשב ותניא בת"כ גבי וחשב. (צ"ק), [י] אבל אם לי (צ"ק), [יא] תיבות דמצי למימר נמסק (שי"מ), [יב] ולפי מה דפי' רש"י (שי"מ), [יג] המלוה מ"מ אין רבית דבלאו הכי היה בטל והא דתנן (שי"מ), [יד] דשמא (צ"ק),

רבינו גרשום

תני חדא. [לוה וגואל וגואל לחצאין] אמוכר בית בבתי ערי חומה קאי דהכי משמע במסכת קידושין: **הא רבנן והא ר' שמעון.** הא דתני לוה וגואל [וגואל] לחצאין ר' שמעון היא [דכי הכיר] דאמר לפי שמצינו [מקום שהורע כחו בענין אחד יפה כוחו בענין אחר] הכא נמי הורע כחו במוכר בית בבתי ערי חומה בענין אחד שאם הגיע יום שנים עשר חדש ולא היה נגאל היה חלוט לו ללוקח יפה כחו בענין אחר שלוה וגואל והא דתני אינו לוה וגואל רבנן היא דפליגי עליה דר' שמעון ולית להו לפי שמצינו כו': **מתני'** [הרי זה **גואל מיד.** ואפ' לאלתר כשמכר: **הרי זו כמין רבית.** שאם היה ביד הלוקח חצי שנה [אור] ח' חדשים אינו מנכה לו הלוקח לגואל כלום ממה שאכל והיינו כמין רבית שלוקח כל דמיו ואינו מנכה לון): **ואינו רבית.** שאינו מחסרו כלום שהתורה דיכתה לו: **עד מלאת לו שנה.** למכירתו: **שנה ועיבורה.** היינו שנת הלבנה ומה שיתירים חדשי החמה על חדשי הלבנה דהיינו י"א יום דהיינו שס"ה ימים שתהא תמימה בין ללבנה ובין לחמה: **ואחד הניתן לו במתנה.** היה יכול לגאול כל י"ב חדש הנותן המתנה וכשיגיע י"ב חדש ולא נגאלה היתה חלוטה לו: **שנאמר לצמיתות.** שהיה יכול לומר לצמות ואמר לצמיתות לרבות המתנה שנחלטת ואינה יוצאה ביובל כמכר: **גמ'** מתני' דתני הרי זה גואל מיד דלא כר' דתניא ימים תהיה גאולתו רבי אומר אין ימים פחות משנים. כלומר דקסבר המוכר בית בבתי ערי חומה אינו רשאי לגאול אלא לאחר שני ימים: **ורבנן.** דסברי דגואל מיד **האי ימים מאי עבדי ליה:** מיבעי ליה. שגואל עד מלאות שנה מיום ליום ורימים מיבעי להו לשנה תמימה מעת לעת באותה שעה שמכרה: **ולא שנה של מנין עולם.** שאין אומרים אם מכר לו באלול או באב כיון שהגיע יום א' בתשרי עלתה לו שנה אלא מונה שנה שלימה: **מבעי להו למעת לעת.** [כלומר] דאם מכר לו בפסח ואותה שנה חל פסח ביום א' ולשנה הבאה חל פסח ביום ה' אין אומרים כיון שהגיע יום א' בניסן הבא דהוא יום ראשון[ט] עלתה לו שנה [מיום ליום] אלא אינו עולה לו שנה עד שהגיע הפסח דהיינו מעת לעת:

מיום ליום ומעת לעת מעד תם שנת ממכרו נפקא. אייתר ליה ימים ואין ימים פחות משנים: **ועשה לו שדהו מכר.** כשלוה ממנו אמר לו אם איני פורע לך מכאן ועד זמן פלוני תהא שדה מכורה לך וכך ותחשוב בהן דמיך ותחזיר לי המותר על חובך עכשיו היא ברשות הלוקח: [**בזמן שהמוכר אוכל הפירות** עד אותו זמן **מותר** שעד הזמן היא שלו: **לוקח אוכל פירות אסור.** דשמא יפרנה זה ונמצא לוקח אוכל ריבית למפרע]: **ר' יהודה אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר.** הואיל ואינו תופסה בתורת משכון אלא בתורת מכר: **צד אחד ברבית [איכא בינייהו].** להכי קרי [ליה] צד אחד ברבית דלא חשיב ריבית [גמורה] אלא ריבית דהלואה כגון הלוהו סלע בה' דינרין אבל ריבית דמקח וממכר קרי צד אחד ברבית ואיכא דאמר היינו צד אחד ברבית שאם יפדנו יהא ריבית מה שאכל ואם לא יפדנו לא יהא ריבית:

תורה אור השלם

1. ואם לא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לְצִמִיתֻת לִקְנֻה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל: ויקרא כה ל
2. וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְאֻלָּתוֹ עַד תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ: ויקרא כה כט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ורבנן וכו' הבא הס"ד ומ"כ מ"ש הא רבי יהודה מתני':

גליון הש"ם

מתני' הניתן לו במתנה. ע' רשב"ם בב"ק דף עמ ע"ב ד"ה גנב ומן:

שיטה מקובצת

מעת לעת לא. עי' תוס' לעיל דף יח (ע"ב ד"ה שנתו):

מוסף רש"י

שייך לעמוד הקודם

הרינני כבן עזאי בשוקי טבריא. כי הוה בדיתא דעתיה הוי רגיל למימר הכי הרינני פתוח ומוקן להביב לשולאלי דבני מוקם כבן עזאי שהיה דר בעכברים שהיה מרוץ ודרכן ואמר כל חכמי ישראל לפני בקליפת השום מון מן הקרקע הזה (קדושין כ. וכנר"ז סוטה מה. ועי' ערובין כט. ברבא). **אימא** לחומרא. להחמיר על העבד, שהביא יתן כפי שניו, הכפיף יביב לפי כסף מקנתו (קדושין שם). מדרבי יוסי ברבי חנינא. אלא בא לידי עבדות אלא שהיה חשוב על הבעלים (שם). **אבקה של שביעית.** איסור הקל שבה הטושה שמוהה בפירותיה, דהוה ליה לאו הבא מכלל עשה, נאכלה ולא לשמוהה (שם). **בשנת היובל הזאת כו' וכי תמכרו.** אם תמכרו ותקנו מה שאפרתי לכם כו סופך למכור ממכרין וכל כלי ביתך (שם). **לא הרגיש.** לא שם לבו לפורענות הבא עליו לחזור בו מעבירה שבידו. בני לא הרגיש גרסינן לשון שמוכר, וגבי לא בתת לידו בכולהו גרסינן בתוספתא עד שמוכר, והכי משמע לא תבא בידו הרהור תשובה עד שבא לכל אלו (שם). **דקאמר לא הרגיש.** דמשמע אם לא הרגיש סופו לבא לכך, ובכולהו תנא לא בתת לידו עד שמוכר, דמשמע דפשיטא ליה לתנא דדרכו בכך דלא תבא לידו שיהא בתשובה עד שיקבל עוד פורענות (שם). **דבתו בהאי ענינא ליתא.** לדרוש בה שמיכת פרשה, מכל מקום הואיל ופרשת רבית שמוכה לפרשת ממכר בית, אין שהרי שכבר מכר את בתו, אם יש לו בת קטנה, קודם שהיה ברבית דעתא ליה כו' (שם). **כי ימוך** אחיך עמך ונמכר לך. הכל בסדר שמיכת פרשיות הוא דורשו וכולן זו קשה משלפניה (שם). **שנאמר לגר.** פרשה אחרת היא

כה א מיי' פי"ב מה"ל שמטה ויובל הל' ח:
כו ב מיי' שם הל' ג:
כז ג מיי' שם הלכה ח:
כח ד מיי' שם הל' ה:
כט ה מיי' שם הל' ד:
ל ו מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ד סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סימן קסד סעיף ד וע"ש וכסימן קנב סעיף ח: